

ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อ พัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียน โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์

**A Policy Proposed for Quality of Life of
in Welfare School Student**

Rattanaorn Somboon

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กระแสการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

กระแสการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง

ปัญหาคุณภาพแรงงานไทย

ปัญหาคุณภาพชีวิตคนไทย

การจัดการศึกษา
สงเคราะห์ เพื่อคุณภาพ
ชีวิตคนไทย

คำถามการวิจัย

- ร่างข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ จากการศึกษาบริบทโดยการวิจัยเอกสาร การวิจัยสำรวจ และการศึกษาพหุกรณีในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ ต้นแบบ 4 แห่ง ในด้านร่างกาย จิตใจ สัมพันธภาพทางสังคม สิ่งแวดล้อม การเรียนรู้ และอารมณ์ ในองค์ประกอบที่เป็นวัตถุประสงค์ แนวการดำเนินงานของนโยบาย และกลไกของนโยบาย มีอะไรบ้าง
- ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ ในองค์ประกอบที่เป็นแนวการดำเนินงานของนโยบาย และกลไกของนโยบาย มีอะไรบ้าง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ในด้านร่างกาย จิตใจ สัมพันธภาพทางสังคม สิ่งแวดล้อม การเรียนรู้ และอารมณ์ ในองค์ประกอบที่เป็นแนวการดำเนินงานของนโยบายและกลไกของนโยบาย

ขอบเขตของการวิจัย

- **ขอบเขตองค์ประกอบของข้อเสนอเชิงนโยบาย**

ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียน
โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ มืองค์ประกอบ คือ แนวการ
ดำเนินงานของนโยบาย (policy means) และกลไกของ
นโยบาย (policy mechanism)

ขอบเขตของการวิจัย

• ขอบเขตของเนื้อหาเพื่อการวิจัย

ได้ศึกษา 23 แนวคิด ประกอบด้วย (WHO, 1996; Witmer & Sweeney, 1998; Pollard & Davidson, 2001; Masters, 2004; McGregor, 2006; Boyden & Cooper, 2006; The United Nations Children's Fund : UNICEF, 2007; Bradshaw, 2007; Awartani, 2007; OECD, 2008; Camfield, 2009; Lippman & White, 2009; Dubois, 2009; Prettapapop, 2009; Wallman, 2012; The Children's Society, 2012; Save the Children, 2012; จุฬาลักษณ์ สุนทรวิภาต, 2540; เบญจวรรณ หอมหวาน, 2546 และสุพรรณิการ์ าศยคง, 2554) สามารถสรุปขอบเขตเพื่อการวิจัยได้ 6 ด้าน ดังต่อไปนี้

1) ด้านร่างกาย

2) ด้านจิตใจ

3) ด้านสัมพันธภาพทางสังคม

4) ด้านสิ่งแวดล้อม

5) ด้านการเรียนรู้

6) ด้านอารมณ์

ขอบเขตของการวิจัย

- **ขอบเขตของพื้นที่ศึกษา**

พื้นที่ในการศึกษา ได้แก่ โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ 50 แห่งในประเทศไทยทั้ง 4 ภาค ได้แก่ ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคใต้ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

นิยามศัพท์เฉพาะ

- **ข้อเสนอเชิงนโยบาย** หมายถึง ข้อเสนอแนะจาก ผลการวิจัยนโยบาย เพื่อการปฏิบัติใน เชิงนโยบาย ซึ่ง มีองค์ประกอบสำคัญ คือ วัตถุประสงค์(policy objectives) เป้าหมาย(goals) และ แนวการดำเนินงาน ของนโยบาย(policy means)
- **แนวทางของนโยบาย** หมายถึง แนวทางการดำเนินงาน ของข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียน โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์

นิยามศัพท์เฉพาะ

- **คุณภาพชีวิตเด็ก** หมายถึง สภาพความเป็นอยู่ที่ดีของเด็กที่มีความพึงพอใจต่อสภาพความเป็นอยู่ของตนเอง มีปัจจัยด้านวัตถุที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต มีความพร้อมที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สังคม สิ่งแวดล้อม การเรียนรู้ และอารมณ์ อันจะนำไปสู่ความสามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้เป็นอย่างดีมีความสุข ซึ่งวัดได้จากการรับรู้โดยมีองค์ประกอบที่เป็นตัวแปรสังเกต 6 องค์ประกอบ ได้แก่
  - องค์ประกอบด้านร่างกาย (physical domain)
  - องค์ประกอบด้านจิตใจ (psychological domain)
  - องค์ประกอบด้านสัมพันธภาพทางสังคม (social relationships domain)
  - องค์ประกอบด้านสิ่งแวดล้อม (environment domain)
  - องค์ประกอบด้านการเรียนรู้ (learning domain)
  - องค์ประกอบด้านอารมณ์ (emotional domain)

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- **ประโยชน์เชิงวิชาการ**

1) ได้ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ที่ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม ในการจัดทำร่าง ตรวจสอบและจัดทำเป็นข้อเสนอเชิงนโยบาย จากผู้ทรงคุณวุฒิผู้เชี่ยวชาญ และผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย สามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพการวิจัยที่มีอยู่ให้ได้มาตรฐานและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2) เป็นการนำเสนอรูปแบบการวิจัยที่ยึดหลักการวิจัยแบบผสม(mixed methodology) เพื่อให้ได้ข้อมูลจากหลายแหล่งตามหลักการสามเส้า (triangulation) ทั้งส่วนที่เป็นการศึกษาเอกสาร การวิจัยเชิงสำรวจสถาบัน การศึกษาพหุกรณี การประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มเป้าหมาย ทั้งนี้ผู้ศึกษางานวิจัยจะสามารถนำไปใช้ในการวิจัยเพื่อพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายในการพัฒนางานอื่นๆ ได้อย่างถูกหลักวิชา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- **ประโยชน์เชิงวิชาการ**

3) เป็นการนำเสนอรูปแบบการวิจัยเชิงนโยบายแบบมีส่วนร่วม (participatory policy research) โดยให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มาร่วมคิด ร่วมกันวิเคราะห์และร่วมกันให้ข้อเสนอแนะ ในการจัดทำร่างและการจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

4) เป็นการนำเสนอรูปแบบการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายที่มีเกณฑ์การพิจารณาในการตรวจสอบร่างข้อเสนอเชิงนโยบาย ให้สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง โดยใช้เกณฑ์ ดังนี้คือ เกณฑ์ ความเหมาะสม (propriety) และความเป็นไปได้ (feasibility)

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- **ด้านการนำไปใช้**

1) ข้อเสนอนโยบายเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์จะเป็นประโยชน์ต่อการดูแลช่วยเหลือและการแก้ปัญหาสังคม

2) ได้แนวทางสำหรับรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในการส่งเสริมการวิจัยเพื่อให้เกิดการพัฒนาด้านการวิจัยในประเทศไทยอันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนานโยบายการวิจัย เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของประเทศชาติ

3) สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สามารถนำข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อพัฒนาคุณภาพการวิจัยที่เป็นผลจากการวิจัยนี้ ไปเป็นข้อมูลสารสนเทศประกอบการตัดสินใจของผู้มีอำนาจการตัดสินใจเพื่อประยุกต์ใช้ในหน่วยงานของตน

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- แนวคิดเกี่ยวกับข้อเสนอเชิงนโยบาย
- หลักการ แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต
- บริบทการจัดการศึกษาสงเคราะห์
- บทสรุปกรอบแนวคิดในการวิจัย

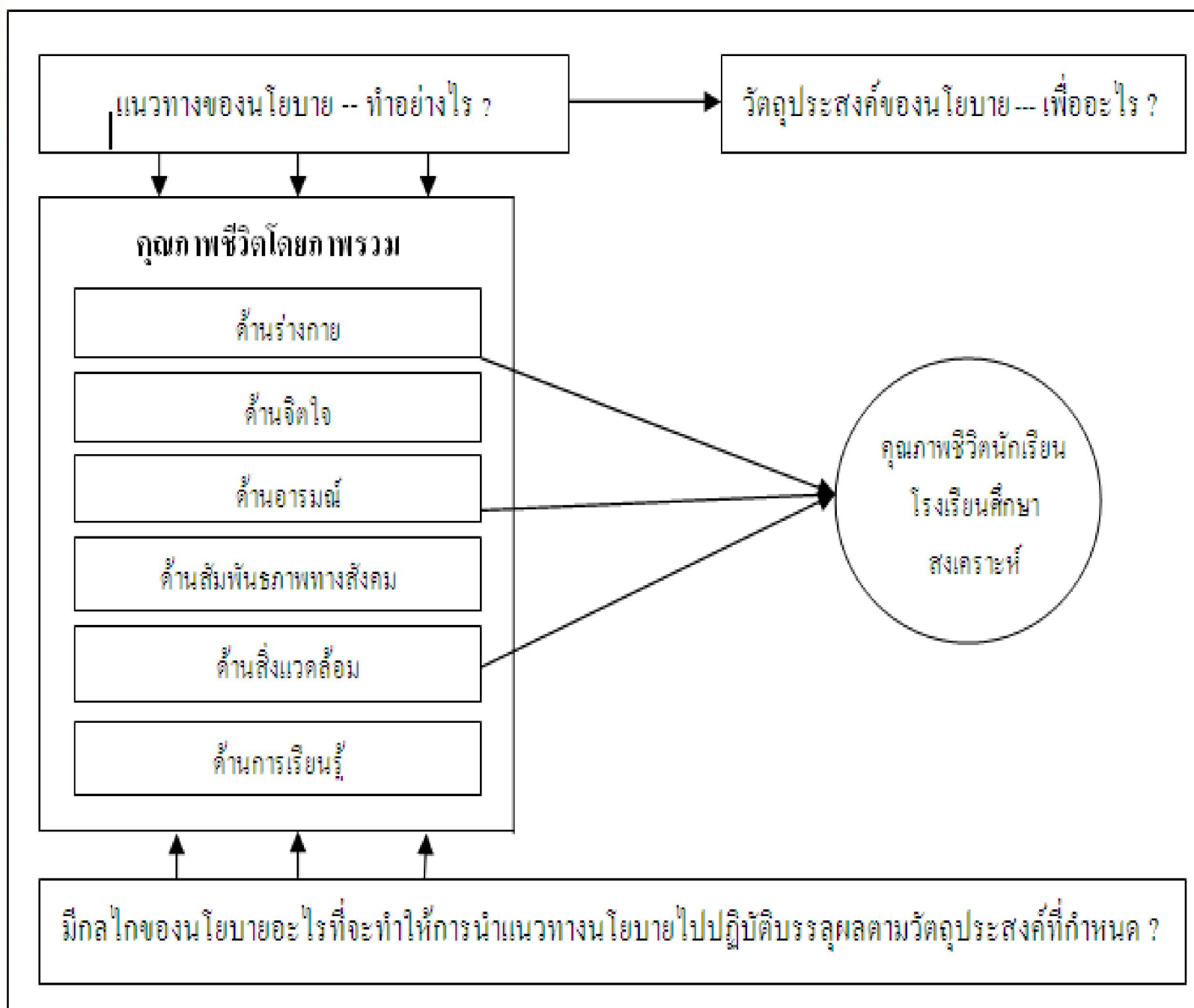

องค์ประกอบคุณภาพชีวิต

- องค์ประกอบคุณภาพชีวิตนักเรียนโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ตามแนวคิดเชิงทฤษฎี (theoretical framework) ที่ได้จากการสังเคราะห์มี 27 องค์ประกอบ แต่ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เกณฑ์พิจารณาองค์ประกอบที่มีความดีสูง (มีความดีตั้งแต่ 9 ขึ้นไป) ได้องค์ประกอบที่เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย (conceptual framework) 6 องค์ประกอบ ได้แก่
  - ด้านร่างกาย
  - ด้านจิตใจ
  - ด้านสัมพันธภาพทางสังคม
  - ด้านสิ่งแวดล้อม
  - ด้านการเรียนรู้
  - ด้านอารมณ์

กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงนโยบายแบบมีส่วนร่วม (participatory policy research) โดยคำนึงถึงหลักการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้เสีย และ อิทธิพลของค่านิยม และแนวคิดของบุคคลต่อโอกาสในการยอมรับของ ข้อเสนอ นโยบาย

ขั้นตอนการวิจัย

ผู้วิจัยได้วางแผนการดำเนินการเป็น 2 ระยะ

ระยะที่ 1 เป็นการศึกษาบริบทเพื่อจัดทำร่างข้อเสนอเชิงนโยบายโดยการวิจัยเอกสาร การวิจัยเชิงสำรวจ การศึกษาพหุกรณี และการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ

ระยะที่ 2 เป็นการตรวจสอบเพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย โดยการประชุมผู้ทรงคุณวุฒิ การสนทนากลุ่มเป้าหมาย และการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ

ระยะที่ 1 เป็นการศึกษาบริบทเพื่อจัดทำร่างข้อเสนอ เชิงนโยบายโดยการวิจัยเอกสาร การวิจัยเชิงสำรวจ การศึกษาพหุกรณี และการสัมภาษณ์เชิงปฏิบัติการ

- 1) การวิจัยเอกสาร (documentary research) เพื่อศึกษาเกี่ยวกับ 1) แนวคิดเกี่ยวกับข้อเสนอเชิงนโยบาย 2) หลักการ แนวคิด และ ทฤษฎีเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต 3) แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต 4) บริบทการจัดการศึกษาสงเคราะห์ โดยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และ สังเคราะห์เนื้อหา (content analysis and synthesis) โดยยึดหลัก ความสอดคล้องของข้อมูล เพื่อนำไปสู่บทสรุปกรอบแนวคิดในการ วิจัยต่อไป
- 2) การวิจัยเชิงสำรวจ (survey study) ศึกษาบริบทเกี่ยวกับสภาพ ปัจจุบัน ปัญหา และข้อเสนอแนะการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียน เพื่อเป็นข้อมูลประกอบในการกำหนดแนวทางพัฒนาคุณภาพชีวิต นักเรียนโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ จากผู้มีส่วนได้เสียกับการพัฒนา คุณภาพชีวิตนักเรียนโดยตรง ได้แก่ ผู้บริหาร ครู และนักเรียน ในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ จำนวน 41,273 คน เลือกกลุ่ม ตัวอย่างด้วยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (stratified random sampling) ได้ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 878 คน

ระยะที่ 1 เป็นการศึกษาบริบทเพื่อจัดทำร่างข้อเสนอเชิงนโยบายโดยการวิจัยเอกสาร การวิจัยเชิงสำรวจ การศึกษาพหุกรณี และการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ

- 3) การศึกษาพหุกรณี (multi-case study)** โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ที่เป็นต้นแบบ(best practice) จำนวน 4 แห่ง เป็นโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ในภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคใต้ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคละ 1 แห่ง
- 4) การประชุมเชิงปฏิบัติการผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholder workshop)** เพื่อจัดทำร่างข้อเสนอ โดยนำผลจากการวิจัยเอกสาร การวิจัยเชิงสำรวจสถาบัน และการศึกษาพหุกรณีโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ ที่เป็นต้นแบบข้างต้น มาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อจัดทำเป็นร่างข้อเสนอเชิงนโยบายในการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ เป็นการระดมแนวคิดของตัวแทนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 15 คน

ระยะที่ 2 การตรวจสอบเพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย

- **1) การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ (expert in-depth interview)** ซึ่งเลือกแบบเจาะจง จำนวน 9 คน โดยกำหนดคุณสมบัติ ดังนี้
  - เป็นนักวิชาการที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในศาสตร์ด้านการศึกษาพิเศษที่มีตำแหน่งทางวิชาการไม่ต่ำกว่ารองศาสตราจารย์ หรือผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกที่มีประสบการณ์มาแล้วไม่ต่ำกว่า 5 ปี
  - เป็นนักบริหารการศึกษาที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในศาสตร์ด้านการบริหารการศึกษาพิเศษ หรือผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกที่มีประสบการณ์ปฏิบัติงานด้านการบริหารการศึกษาพิเศษ หรือการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์มาแล้วไม่ต่ำกว่า 5 ปี
  - เป็นผู้บริหารโรงเรียน ในตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน หรือรองผู้อำนวยการโรงเรียน หรือเคยมีประสบการณ์ดำรงตำแหน่งดังกล่าวในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์มาแล้วไม่ต่ำกว่า 4 ปี

ระยะที่ 2 การตรวจสอบเพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย

- **2) การสนทนากลุ่มเป้าหมาย** (focus group discussion) นักบริหารที่เป็นผู้เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ ประกอบด้วย ประธาน หรือรองประธาน อ.ก.ค. สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ผู้อำนวยการหรือรองผู้อำนวยการสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ และผู้อำนวยการหรือรองผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 1-12 รวมทั้งสิ้น จำนวน 14 คน เพื่อตรวจสอบวิเคราะห์และพิจารณาข้อเสนอเชิงนโยบาย

ผลจากการดำเนินงานวิจัยทั้ง 2 วิธี จะนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อปรับปรุงพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบาย โดยอิงเกณฑ์ความเหมาะสมและความเป็นได้

ระยะที่ 2 การตรวจสอบเพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย

- 3) การประชุมสัมมนาผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อระชาพิจารณข้อเสนอเชิงนโยบาย(stakeholder seminar) จำนวน 40 คน ผลจากการสัมมนาจะนำไปใช้ในการพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์

ขั้นตอนการวิจัย

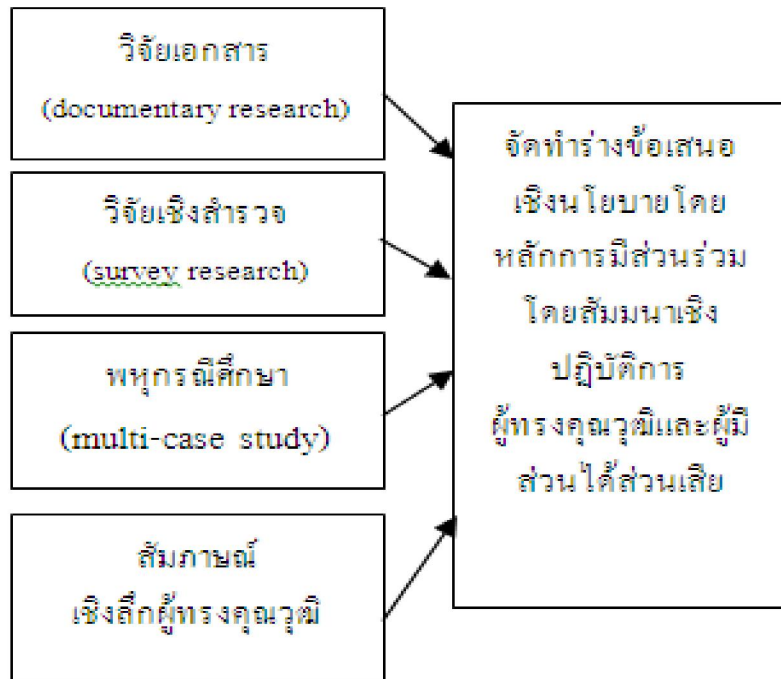
ระยะที่ 1

การจัดทำร่างข้อเสนอเชิงนโยบาย

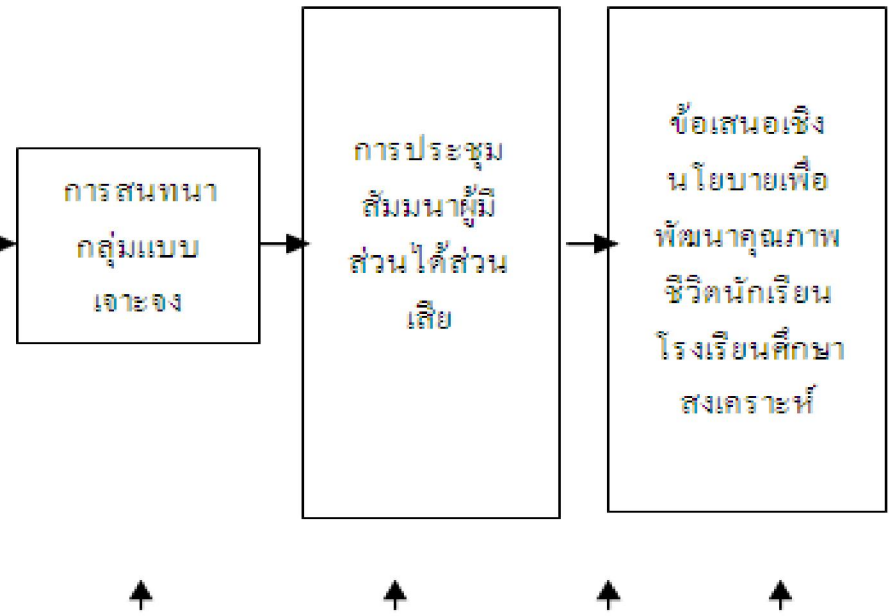
ระยะที่ 2

การคาดคะเนโอกาสในการปฏิบัติของข้อเสนอเชิงนโยบาย

ออกแบบโดยคำนึงถึงวิธีวิทยาการวิจัยแบบผสม
(mixed methodology)

ออกแบบโดยคำนึงถึงหลักการมีส่วนร่วม
(participation)

คำนึงถึงเกณฑ์ความเป็นไปได้ (feasible)
และความเหมาะสม (propriety)

ขอขอบพระคุณคณะกรรมการสอบฯ ทุกท่าน

รัตนภรณ์ สมบูรณ์